

Uyuşturucu maddelerin Hukuk ve Kriminoloji ile ilgili bazı yönleri (*)

Ord. Prof. Dr. Sulhi Dönmezer

1. «Uyuşturucu madde», İngilizcede kullanılan karşılığı ile «Narcotics» sözcüğü Yunanca Narké (uyku) kelimesinden gelir. Zamanla başta afyondan menşei alan uyuşturucu maddeler içine sonradan iptilâ yapan veya insanı Yunanca aslında olduğu gibi uyutucu etki yapan bütün diğer maddeler ithal edilmiştir.

«Uyuşturucu madde» elbette ki, tıbbi bir terimdir; fakat aynı zamanda hukuki bir terim de teşkil etmektedir. Gerçekten bugün biz hukukçu olarak uyuşturucu madde deyince 1961 milletler arası Tek sözleşmesinde yer alan bütün kimyasal maddeleri anlıyoruz.

Bu tebliğin esas konusu «Kriminolojik ve hukukî yönden uyuşturucu maddeler»dir. Hemen açıklayalım ki, uyuşturucu maddelerin kriminolojik ve hukukî yönlerini belirtmek için çok geniş çalışmalara, eserlere ihtiyaç vardır. Kısa bir tebliğin süresi içinde bu konuya bütünüyle değinebilmek imkânı olmadığı âşikârdır. Esasen konuyu (kriminoloji, 3. bası İstanbul 1967) adlı eserimizde ve yayınlamak üzere bulunduğumuz (Kriminoloji ve hukuk yönünden uyuşturucu maddeler) başlıklı geniş bir etüdümüzde inceliyoruz. Bu itibarla huzurunuzda sunulan bu tebliğde hekim, sosyolog, kriminolojik ve hukukçuyu birlikte, müştereken ilgilendiren bazı meselelere değinmeyi ve bu meseleler konusunda müşterek bir noktâ nazarın meydana çıkmasını sağlayacak düşünceleri tahrik etmeye vesile verecek bir konuşma yapmayı uygun buluyoruz.

2. Önce uyuşturucu madde teriminin ifade eylediği hukukî anlamı tespit etmek gerekir. Bu konuda, öyle sanırız ki, hukukçu ve hekimin mutabık bulunmasında kanun hükümlerinin yolunda uygulanışı itibarıyla fayda vardır.

(*) 1970 Bursa Milli Tıp Kongresinde verilen tebliğ.

Gerçekten halen yürürlükte bulunan Ceza kanunumuzda uyuşturucu maddelerin ne olduğunu, nelerden ibaret bulunduğunu gösteren bir liste veya bir tarif yoktur. Gerçi 3491 sayılı Toprak Mahsulleri Ofisi kanununun 7368 sayılı kanunla değişik 6. maddesinde maddelerin nelerden ibaret bulunacağına ilişkin bir tarif verilmiş ve maddeler teker teker gösterilmekle beraber ayrıca Sağlık Bakanlığınca tayin olunacak müstahzarlar yönünden tahditler konulduğu gibi İcra vekilleri heyetince diğer tabii ve sentetik maddelerin de kanunun tesis ettiği Tekel konusu altına alınabileceği belirtilmiştir.

Hemen açıklayalım ki, 3491 sayılı kanunun ihtiva ettiği bu tarif ancak Tekel yönündendir. TCK nun uyuşturucu maddelere ilişkin suçları ihdas eden 403—410. maddelerinin uygulanmasında, hâkim, bu tarifle bağlı değildir.

Ceza kanunu ilk şeklinde uyuşturucu maddeleri birer birer saymak suretiyle göstermişti. Sonra kanun 2275 sayılı bir kanunla değiştirildi ve 403. maddede bir tarif muhafaza edilmekle beraber «... bu maddeler mahiyetinde olduğu icra vekilleri heyetince tayin ve ilân olunacak maddeler ve müstahzarlar»ın da uyuşturucu madde telâkki edileceği belirtildi. Sonra kanun 4055 ve 6123 sayılı kanunlarla değiştirildi ve kanundan her türlü tarif çıkarılarak bir maddenin uyuşturucu madde niteliğinde olup olmadığı hususunun tespiti münhasıran hakimin takdirine bırakıldı. Bu, elbette, hâkimin keyfi bir takdir istimal etmesi demek değildir. Hâkim bu konuda mütehassıslardan, kimyagerler ve hekimlerden faydalanacak, onların aydınlatıcı bilgilerine müracaat edecek; fakat gene esas takdir kendisinde kalacaktır. Bununla beraber Türkiyenin iltihak etmiş bulunduğu 1961 Milletlerarası Tek sözleşmesinde mevcut olan tarif bu konuda esas direktifi teşkil etmek lâzım gelir.

3. Dünyanın bütün memleketleri ve bu arada Türkiye, uyuşturucu maddelerin iptidai maddesinin ekilerek tarladan çıkarılmasından başlayarak imali ve ihtiyacı olanlara aktarılması, devlet hudutlarından geçirilmesi konularını, ceza müeyyideleriyle de desteklemek suretiyle, düzenlemiş bulunmaktadırlar. Bazı memleketler bu konuda mutedil cezalar koymuşlardır. Buna karşılık Türkiye bazan ölüm ve müebbet ağır hapis cezalarına kadar giden fevkalâde ağır cezalar koymuş ve meselâ esrar gibi, üzerinde bugün tartışmalar yapılan ve «yumuşak uyuşturucu maddeler» olarak adlandırılan, uyuşturucu maddelerin ferdi ihtiyaç karşılığı kişisel tüketimini dahi üç

seneden başlayan hürriyeti bağlayıcı cezalarla tecziye etmektedir. O halde tayini gereken ilk problem kanun koyucunun, kamu otoritesinin uyuşturucu madde etrafında neden dolayı böyle bir suçlar kompleksi, bütünü yarattığının tayinidir. Yani kanun koyucu neden dolayı bu konuya müdahale etmektedir?

Bu konuda ötedenberi verilen cevap şundan ibaretti: Uyuşturucu maddeler toplum içinde her türlü suçu işlemeye müheyya sosyal bakımdan tehlikeli, geniş bir kütleyi ortaya çıkarıyor. Kullanılan maddenin mahiyetine nazaran değişik nitelikte olmakla beraber bu maddelerin çoğu iptilâ yapıyor; kişi psikolojik ve fizik bakımlardan maddeye tutuluyor, neticede ortaya hem maddeyi kullanan kişi ve hem de toplum yönünden önemli ekonomik kayıplar çıkıyor. Belirli bir kültür ve toplum düzeni uyuşturucu maddelere tutulmuş kişiler tarafından yürütülemiyor. Uyuşturucu maddeye bulaşan genç toplumun talep ettiği kişilikte sosyalleşemiyor. Uyuşturucu madde toplumun istediği kişiliği aksine tahrib ediyor. Uyuşturucu madde kullanan toplumun müesseseseleşmiş amaç ve araçlarını içine geçirmeyi reddeden veya bu hususta başarısızlık gösteren bir ric'atçidir. Kaydedelim ki, uyuşturucu maddeler etrafında bunların imali, satışı ve kullanılması dolayısıyla büyük bir suç faaliyeti teşekkül ettiği gibi uyuşturucu maddelerin kullanılması diğer bir takım suçların ikainda da doğrudan doğruya veya dolayısıyla faktör hizmeti görmekte ve bu maddeler dolayısıyla ahlâka aykırı ve kanun dışı organize bir ticaret doğmakta, bu ticareti idare edenler her türlü diğer suçları işletmek hususunda en küçük bir tereddüt göstermemektedirler.

4. Uyuşturucu maddelerin ve iptilâsının asıl önemli yönü husule getirdiği sosyal sonuçlardır. Gerçekten toksikoman uyuşturucu maddeyi temin için organize suçlu guruplarıyla daimi temas haline geçmeye mecbur kalır. Maddeyi kullanan toplum tarafından suçlu, ahlâksız bir kişi olarak *etiketlenmek* suretiyle tecrid edilir. Dolayısıyla uyuşturucu madde kullananlar toplum içinde ayrı bir dile sahip, kendi hayat düzenine uyan kişilerden mürekkep tâli bir gurup halini alırlar. Konvansiyonel toplumdaki dışarı çıkarılmış, o topluma ve onun bütün yapı unsurlarına düşman tâli guruplar böylece teşekkül eder. Bu sebeple belirli ekonomik seviyede bulunan ve uyuşturucu maddeleri, karaborsadan, rahatlıkla temin edebilen toksikomanlar toplumsal yönden büyük bir problem teşkil etmemektedirler.

Bütün bu sosyal sonuçları tespit eden kanun koyucu, hem toplumu korumak, hem de bizzat uyuşturucu madde kullananı kendi kendisine karşı korumak üzere müdahale etmekte ve ortaya uyuşturucu maddeler etrafında geniş bir suç zümresi ve müeyyideler çıkmaktadır.

5. Kanun koyucunun uyuşturucu maddelere karşı olan müdahalesi şimdiye kadar böylece izah edilmekte ve haklı görülmekte idi. Ancak 20. asrın her şeyi altüst eden olayları ve yerleşmiş sosyal değerlere karşı bazı çevrelerde ortaya çıkan şüpheler dolayısıyla bu konuda şu sual ciddiyetle vazedilmektedir: Ferdin kendi kendine zarar vermek hakkı yok mudur? Devletin bir görevi de ferdi bizzat kendisine karşı himaye etmek midir? Bu soruya genellikle şu suretle cevap veriliyor: Medenî bir toplumda fert ne kadar hürriyetlerine sahipse toplum da aynı suretle hürriyetlerine sahiptir ve toplumun sahip bulunduğu bu hürriyetlerden birisi de kendisini tehlikeli şahıslara ve meselâ uyuşturucu maddelerin tehlikeli hale getirdiği şahıslara karşı korumaktır (Bk. Alpert, R., Cohen, S., and Schiller, L., LSD, New York 1966).

Akıl hastalıkları mütehasssısı Sidney Cohen tarafından böylece belirtilen cevaba karşılık hemen başka bir soru tevcih edilmektedir. Kişi uyuşturucu maddelerin etkisi altında zarurî olarak tehlikeli hale gelmekte midir? Gerçekten bazıları uyuşturucu maddelerin esasen tehlikeli, dengesiz ve psikopatik bünyede olan kişileri sükûnete getirmek suretiyle bunların toplum yönünden arzettikleri tehlikeyi azalttığını öne sürebilmektedirler. Gene bu konuda tütün ve alkolün de zararlı olduğunun sabit bulunmasına rağmen devletlerin bunların kullanılmasını kanunî müeyyidelerle önlemediklerini ileri sürmektedirler. Tütün ve alkol ile uyuşturucu maddeler arasındaki farkı, bu konuda, şöylece belirtenler de var: Deniliyor ki, tütün ve alkol sosyal bakımdan toplum tarafından kabul edilmiştir, toplumun büyük ekseriyeti tarafından stigmatize edilmemiştir. Rüşt yaşına ulaşmış bir kimse ne kadar sigara içerse içsin onun bileceği iştir. Buna karşılık asırlardan beri kullanılagelmekte bulunmasına rağmen uyuşturucu madde toplum tarafından kabul edilmemiştir. Toplum davranışı onu kültür geleneklerimizin bir parçası olarak kabul etmemektedir. Toplumun üyeleri uyuşturucu maddeyi reddederken bunun tehlikeli olduğunu ve ona karşı toplumu himaye etmek gerektiğini kabul etmektedirler. Toplum sigara ve alkolün de

belirli kişiler yönünden tehlikeler yarattığını kabul etmekte ve fakat meselâ eroin ve esrar için olduğu gibi bunlara karşı ferdi himaye lüzumunu hissetmemektedir.

6. Açıklayalım ki, günümüze kadar bilhassa sosyal zihniyet taşıyan akıl hastalıkları uzmanları ve âlimleri uyuşturucu maddelerle ve bunların iptilâ husule getirici etkilerinin toplumsal sonuçlarıyla meşgul bulunmuşlardır. Fakat iptilâ husule getirmeyen, fizik abstinans sendromları yaratmayan esrar gibi diğer uyuşturucu maddelerin sosyolojik cephesi üzerinde yapılan etüdler ancak şimdi ortaya çıkmaktadır. Sosyologlar bu konuya ancak yeni olarak ilgi göstermektedirler. Gerçekten Aldous Huxley'in dediği gibi «Beşeriye-tin suni cennetler hayalinden kendisini kurtarabilmesi pek muhtemel görünmez. Erkek ve kadınların çoğu izdiraplar içinde monotonca fakrüzaruret içinde yaşarlar, kendilerini bunlardan kısa zaman süreleri için dahi kurtarmak daima ruhun başlıca özlemlerinden olmuştur. San'at ve din ve diğerleri bütün bunlar insan için duvarlar üstünde açılan kapılar olmuştur ve gündelik tatbikatta insan daima karşısında kimyasal uyuşturucu maddeleri bulmuştur. Sedatifler, uyuşturucu maddeler halisünojenler, bütün bunlar istisnasız olarak insan tarafından en eski zamanlardanberi bilinmiş ve kullanılmıştır».

Lindesmith (Opiate Addiction 1947) bu bakımdan uyuşturucu maddeler karaborsasını bertaraf etmenin ve böylece gangsterler dünyasından en büyük kudret ve gelir kaynağını almanın iptilâ kespetmiş olan kimseyi tedavi etmekten daha iyi bir politika olduğuna beyan ediyor. Lindesmith'e göre kanun uyuşturucu maddelerin ihtiyacı olanlara verilmesine müsaade etseydi ve müptelâlar düşük fiyatlarla ihtiyaçlarını karşılayabilse idiler, bunların kendilerinde mevcut tutkunluğu tatmin için hırsızlık etmek v.s. gibi suçlara başvurmalarına ihtiyaç kalmazdı. Adı geçenler yalnız bir iş sahibi olmak ve normal bir aile hayatı yürütmek imkânına böylece sahip bulunurlar ve âdetâ şeker hastaları gibi gündelik dozlarını alarak normal hayatlarını sürdürebilirlerdi.

Görülüyor ki, çeşitli yönlerden uyuşturucu maddeler konusunda devletin ceza müeyyideleriyle yaptığı müdahalenin faydalı değil fakat hattâ zararlı sonuçlar husule getirdiğini öne sürenler vardır.

İsveçte esrar ve marihuana kullanan guruplar arasına girerek bu guruplar içinde teşekkül eden uyuşturucu madde kültürünü, daha doğrusu uyuşturucu madde etrafında teessüs eden kültürü muta-

İlaa eden bir araştırmacı şu sonuca vasil olmuştur: Bu guruplara dahil bulunan gençlerin, hipilerin büyük bir çoğunluğu tüm toplumun bir üyesi olarak normal bir hayat geçirebilmek imkânından mahrumdurlar. Bunlar kendilerini esasen toplum dışına çıkarılmış kişiler olarak telâkki etmektedirler. Bunlar için esrar sadece başlıca gelir kaynağı değil fakat aynı zamanda mensup buldukları gurubun isyanını belirten bir semboldür. Bu müellife göre eğer kanun esrar kullanmayı ve satışını suç olmaktan çıkarsa idi sözü geçen guruba dahil olanlar, mutlaka, toplum dışında ve ona isyan eden bir gurup mensupları olarak yaşayacakları için, yeni bir ihtilâl sembolü arayacaklar ve muhtemel olarak bunu çok daha zarar verici şekillerde tatmin eden yeni bir sembolü ortaya çıkaracaklardır. Oysa ki, müellife göre, bugünkü uyuşturucu madde kullanış tarzı antisosyal saldırılara götürmemekte ve toplum bunların mevcudiyeti dolayısıyla büyük zararlar görmemektedir. Zararı gören bizzat guruba dahil olan ferdi kişiliklerdir.

Belirli gençlik guruplarının toplum yapısına karşı isyan halinde sosyal guruplar teşkil ettikleri ve bu isyanı ifade için bazı semboller peşinde oldukları sosyolojik bir hakikattir. Bazı guruplar bu sembolü aşırı sol bazıları sağ davranışlarda bulmaktadırlar. Amerikada artist Sharon Tate'i öldüren hipi gurubunun bu isyan eğiliminin adam öldürme yoluyla sembolize edebildiğini dahi ortaya koyması, belirttiğimiz müellifin görüşleri üzerinde insani ciddi olarak düşündürmektedir.

7. Bizim bu konudaki görüşümüzün özeti şudur: Uyuşturucu maddeler tarihin en eski devirlerinden beri mevcut oldukları halde insan toplumları bunları stigmatize etmişse bunun sosyal sistem yönünden gayet sağlam ve ciddi bir takım sebepleri olmak gerekir. Asırlardanberi değişmeyen tabular arkasında, bütün toplumun akselimi bulunduğunu kabul etmek lâzımdır. Toplum hem kişiyi kendisine karşı ve hem de toplumu kişiye karşı korumak için uyuşturucu maddelere müdahale etmekte devam edecektir. Bizim kişisel görüşümüz şudur ki, uyuşturucu maddeler konusunun bu şekilde tartışılması ve şimdiye kadar mutad olmayan soruların vaz'edilerek mevcut sosyal kıymetler üzerinde şüpheler yaratılması, uyuşturucu maddelerin epidemik karakter almalarının başlıca sebeplerinden biridir.

8. Uyuşturucu maddelerin bütünü hakkında böylece öne sürülen problem esrar bakımından ve onun oranı düşük bir şeklini teşkil

eden marihuana yönünden çok daha dikkati çekici tartışmaların meydana çıkmasına sebebiyet veriyor. Bu tartışmalar marihuananın orta okullara kadar yayıldığı Amerikada özellikle dikkati çekiyor.

Yukarda da geçerken değindiğimiz gibi bugün literatürde ve sosyologlar arasında bir «*esrar tâli kültüründen*» (Pot subculture) dan bahsolunmakta ve bunun bir hayli savunucuları da görülmektedir. Gerçekten esrar etrafında kümelenen sosyal guruplar arasında, içinde yaşadıkları büyük tüm toplumun kültüründen dışarda ve bütün dünya memleketlerinde hemen hemen aynı görünüşü belirten müşterek bir tâli kültür teşekkül ettiği görülüyor. Giyiniş, konuşma, tavır ve hareket, dış görünüş itibariyle dünyanın muhtelif memleketlerindeki bir kısım gençleri bu kültür birbirine benzer hale getiriyor; zihniyet ve amaçlar aynıdır. 20. asrın sanayi medeniyeti dışına çıkmak, toplum içinden çekilmek, yabancılaştırmak, geleceğe karşı ilgisizlik, bu kültürün yeni değerlerindedir.

Bu kültür, tarihin muhtelif devirlerinde kendisini ortaya koyan uyuşturucu madde epidemilerini daha da şiddetlendiriyor. Buna karşılık Amerika, İngiltere ve İsveçte esrarın, marihuananın sadece zarsız bir zevk verici olduğunu ileri sürerek, hattâ esrar kullanmanın suç olmaktan çıkarılmasını talep eden bir fikir yönü kendisini oldukça kuvvetle göstermektedir. Bunlara göre esrar bir kısım öğrencilerin akademik faaliyetlerinde yardımcı olmakta, devamlı olmamak şartıyla bir iki kere esrar çekenlerde hiç bir zarar husule gelmemekte, bazı hallerde esrar kişinin şahsiyetini daha belirli olarak ortaya koymasına imkân vermekte, alkolden daha az zararlı olmaktadır.

1970 Nisan ayında İsveçte konuyla ilgili bir araştırma gurubunun faaliyetine iştirakimiz sırasında ünlü bir İsveçli uzman şöyle demişti: «Gençlerin büyük bir kısmı tecessüs saikasıyla bir kaç kere esrar kullanıyorlar; bunların % 98 i sonradan, kendiliğinden esrarı bırakarak toplumun saygılı üyeleri olabilirler. Sadece % 2 si daha ağır uyuşturucu maddelere gitmektedirler. Şimdi, esasen kendiliğinden esrar kullanmaktan vazgeçecek olan bu kişileri suçlayarak ve damgalayarak toplumun dışına attığı kişiler haline getirmek doğru mudur?».

10. Hemen açıklayalım ki, bütün bu fikirlerde gerçekten çok hissin yeri vardır. Bizce toplumun idare edici sınıflarına mensup aile çocukları sözü geçen maddeleri kullanarak yakalanmaya başla-

yınca ortaya bu nevi telâkkiler çıkmıştır ve ayrıca esrar kullanmanın Amerikada yaygın hale gelmesinin de bu telâkkilere kısmen bağlı olduğunu söylemelidir. Aslında şiddetli cezaların esrar kullanma epidemisini durdurmak hususunda etkili olup olmadığı bakımından, elbette ki, tereddüt edilebilir. Fakat esrarın zararları ve uygun ceza tedbirlerinin epidemileri durdurucu etkileri üzerinde hiç bir şekilde tereddüt caiz değildir. Gerçi esrar bazı hallerde gençlerin derinde bulunan depresyonlarını bertaraf etmek üzere bir nevi araç teşkil edebiliyor. Yani çok kere esrar esasen hissedilmekte olan ızdırapların bertaraf edilmesi için kullanılmaktadır. Fakat yukarda sözünü ettiğimiz yeni tâlî kültür içinde binlerce ve binlerce gencin bazan tecessüs, bazan muhite uyma ve taklit, bazen içine girilen gurubun itimat çeken bir üyesi olabilmek, bazen erkekliğini ispat edebilmek, bazen ana baba hakimiyetine tâbî olmayan müstakil bir kişiliğe sahip bulunulduğunu ispat edebilmek için esrar, marihuana içtikleri ve bunlardan bir kısmının gene bu yolda devam ile şahsiyet dekişikliğine uğrayarak hiç bir işe yaramaz bir posa haline geldikleri bir vakıadır. Esrarın kullanılmasının suç olması ve zevk için girilen faaliyetlerin ceza ile karşılandığında önleyici sonuçlar elde edilebileceği kriminoloji biliminde bir gerçek olarak kabul edilebilmektedir. Bu itibarla biz esrarın kullanılmasının suç halinden çıkarılması yönünde öne sürülen fikirlere kesinlikle katılmıyoruz, aksine bu nevi tartışmaların mevcut esrar epidemisini tahrik edici etkisi bulunduğuna ciddiyetle inanıyoruz. Gerçekten bu nevi fikirler toplumun stigmatize ettiği hareketlere girişen ve kendisine, çevresinde mazeret aramaya çalışan gençler için tahrik edici nitelik taşımaktadır.

11. Dünyanın bugüne kadar içinden geçtiği muhtelif uyuşturucu madde epidemileri üzerinde yapılan sosyolojik araştırmalar bu nevi, dolayısıyla tahriklerin, epidemilerin yaygınlaşmasında başta gelen faktör olduğunu ispatlamıştır. Gerçekten yalnız tıbbî değil fakat sosyal rahatsızlıklarda da epidemi hali görülür. Günümüzde Amerika, İngiltere ve İsveçte mevcut uyuşturucu madde iptilâsının belirli özellikleri olan bir epidemi teşkil ettiği muhakkaktır. Bizde böyle bir esrar epidemisinin IV. Murat devrinde görüldüğü ve padişahın aldığı çok ciddi tedbirler ve ağır cezalarla önlendiği söylenmektedir. 19. asrın başlarında buna benzer bir epidemi İrlanda da görülmüştür. Fakat uyuşturucu madde iptilâsı yönünden en büyük epidemi 2. dünya savaşı sonunda Japonyada kendisini göstermiş, baş-

langıçta fahişeler ve bir kısım suçlular arasında kendisini gösteren epidemi yayılmış, 1954 te 2 milyon Japonun amfetamin kullandığı tahmin edilmiştir. Sonradan şiddetli cezaları ihtiva eden mevzuat getirilmiş, 1954 te 55600 kişi suçtan dolayı yakalanmış iken rakkam 1958 de 271 e düşmüştür. İngilterede epideminin nasıl yayıldığı, İsveçle, Finlandiya, Norveç ve Danimarka arasında toksikomaninin nasıl genişleyip yayıldığı dikkati çekici misaller halindedir. Meselâ Norveçte uyuşturucu madde iptilâsı hemen hemen yok gibi iken Stokholmda yaşayan bir düzine kadar Norveçli toksikoman fahişe İsveçten çıkarılarak memleketlerine gönderilirler ve 1968 de ilk vak'alar Osloda görülmeye başlar. 1965 e kadar İsveçte esrar hemen hemen hiç kullanılmamakta iken 1965 yazından itibaren müthiş bir süratle artar ve memleketin bütün şehirlerine sirayet ederek binlerce ve binlerce çocuk ve genç esrar kullanmaya başlarlar.

12. Epidemik iptilâların karakterleri şunlardır: Önce yerleşmiş, yıllanmış bir müptelâ ile henüz uyuşturucu madde kullanmaya başlamamış bir kişi arasında bir temas teessüs eder: Flört, sevgi veya aynı cinsten iki kişi aarsında dostluk, arkadaşlık münasebeti gibi. Sonra, dostluğun devamı uyuşturucu maddenin birlikte kullanılması halinde sürebilecek bir şekil alır, beraberce uyuşturucu madde kullanılmaya başlanır. İki kişi arasındaki münasebet belirli bir süre sonra kopunca bu defa her iki kişi yeni dostluklar kurarlar ve uyuşturucu madde kullanmaya başlamamış diğer iki kişiyi enfekte ederler. Bu suretle sirayet geometrik bir silsile halinde sürüp gider. Epidemilerin karakteri olarak hızla yayılmaları, birdenbire patlamaları, coğrafi sınırları olması, etnik sınırları olması, yaş sınırları olması, belirli gruplar içinde kendilerini göstermeleri, modanın etkisi altında bulunmaları maddeyi kullanma şekilleri itibariyle de modanın etkisi altında bulunmaları ayrıca belirtmek lâzımdır.

13. Her türlü epideminin durdurulması çok ciddi, hattâ bazen hürriyetleri kısıcı ve kaldırıcı tedbirleri tazammun eder. Epidemileri durdurma metodu bakımından diğer hastalıklarla toksikomani arasında büyük bir fark yoktur. Bu itibarla en azından epidemileri durdurmak için uyuşturucu maddelerin her nevinin kullanılmasının suç teşkil etmesi ve suçu ihdas eden kanunların tam bir ciddiyetle uygulanması gerekir. Yukarda belirttiğimiz gibi epidemiler yayılıp toplumun bütün idare edici sınıflarına mensup ailelerin ve bu arada basın mensuplarının, hâkimlerin çocukları da esrar kullanmaya baş-

layınca kovuşturma yapmakla görevli polis bütün kamu kitle aralarında bir nevi gayretkeş, gereksiz takibat yapan bir müessese olarak komikleştirilmekte, cezai müeyyideler etkisini böylece kaybetmekte ve epidemileri durdurucu tesir yapamaz hale getirilmektedir. Bu itibarla uyuşturucu madde iptilâsının yayılmasını önleme bakımından en başta uyarılacak müessese basındır. Biraz aşağıda da değineceğimiz gibi bir memlekette uyuşturucu maddelerin kullanılmasını önleme faaliyeti polisle başlar ve polisle biter. Polisin cesaretini ve elanını kıran her türlü faaliyet uyuşturucu madde iptilâsına destek olmak demektir.

14. Sözüün gidişi bizi uyuşturucu maddelerin kullanılmasının ve toksikomaninin önlenmesi konusuna getirdi. Elbette ki, uyuşturucu maddeleri kullanmayı iptilâ haline getirmiş olanları tedavi etmek lâzımdır. Fakat arzedeyim ki, bundan daha önemli ve önce gelen husus önlemedir. Toksikomaninin tedavisindeki başarı oranının ne kadar düşük olduğunu ve tedavinin ne kadar güç bulunduğunu hepimiz biliyoruz. Bir hastalığın tedavisi ne kadar güç olursa onu önleme için gösterilen gayretler de o kadar mahalline sarfedilmiş olur. Bütün diğer epidemileri önleme hususundaki esas prensip, toksikomaninin önlenmesinde de uygulanmak gerekir; yani bu konuda yapılacak ilk iş uyuşturucu maddeyi sosyal çevreden çıkarmak, yok etmektir. Uyuşturucu maddelerin iptidai maddesini tarım yoluyla üreten memleketler bu çeşit tarımı ciddi bir kontrol altına alacaklar, maddelerin sadece meşru piyasada kalmasını ve bu yolla ihtiyacı olanlara intikalini sağlayacaklar, yani ne bahasına olursa olsun kaçakçılığı önleyeceklerdir. Yukarda da belirttiğimiz gibi bu konuda asli görev zabıtaya ve gümrük görevlilerine düşer. Bilgili, gerekli teknik araçlarla ve ihtisasla teçhiz edilmiş bir zabıta uyuşturucu maddeyle mücadelenin en ciddi aracıdır.

15. İkinci olarak uyuşturucu maddelerin sebebiyet verdiği felâketler konusunda vatandaşları ve özellikle gençleri uyaracak bir sağlık eğitimine mutlak ihtiyaç vardır. İptilâya karşı toplumu eğitim yoluyla aşılacak gerekir. Ancak eğitimin çok dikkatli olması da zorunludur. Aksi halde, uyuşturucu maddeler konusu meselâ Amerika'daki gibi genişlik almamışsa, girişilecek geniş bir antipropagandaecessüsleri lüzumsuz yere tahrik eder ve toksikomanları arttırılabilir. Herhalde okul öğretmenlerinin uyuşturucu maddeler, semp-

tomları, bunların tehlikeleri hususlarında gayet esaslı ve doğru teşhis yapacak kabiliyette olarak aydınlatılmış olmaları şarttır.

İngilterede mahalli halk komiteleri polisle işbirliği halinde çok faydalı önleme çalışmaları yapmaktadırlar.

Bütün milletlerin bir entegrasyon, bütünlenme içine doğru gittiği dünyamızda, uyuşturucu maddelerin önlenmesi yönünden milletler arası işbirliği zaruridir. Demagojilerden uzak, anlamlı bir işbirliği içinde bulunmaya bütün milletler mecburdurlar. Milletler arası sözleşmelerin vücuda getirilmiş olması ve bütün dünya memleketlerinin bu sözleşmelere katılmaları milletlerarası bir işbirliğinin zaruretini herkesin idrak eylediğini gösteriyor. Binnetice her türlü demagojiden uzak olarak bu konuda mücadele için devletlerin birbirine el uzatmaları şarttır.

16. Memleketimizde toksikomaninin ne çevrede mevcut bulunduğunu bu suçlar yönünden kriminolojik bünyemizin neden ibaret olduğunu kesin olarak bilmiyoruz. Ancak uyuşturucu maddelere karşı iptilâ konusunun Türkiyede gençler ve çocuklar arasında yaygın bulunmadığı ve ciddi bir problem niteliğinde olmadığı hususunda ilgililer mutabıktır. Türkiye bütün milletlerarası sözleşmelere ve bu arada 1961 Tek sözleşmesine katılmış ve bu sözleşmelerin gereği olan mevzuatı getirmiştir. Emniyet Genel Müdürlüğü tarafından tutulan istatistiklere göre 1965 ilâ 1969 seneleri arasında toplam rakkamlar yönünden mahkûmiyetlerde cüzi bir artış müşahade ediliyor ise de nüfus artışı ile orantılı olarak mütalâa olunduğunda memleketimizde gelişen bir suçluluk bulunmadığı söylenebilir. Rakkamlara nazaran eroinin hemen hemen hiç kullanılmadığı, bol miktarda kullanılan uyuşturucu maddenin esrar olduğu, suçluların özellikle İstanbul, Adana, Ankara ve İzmir şehirlerinde tekâsüf eyledikleri, uyuşturucu maddelerin özellikle erkekler tarafından kullanıldığı (1969 yılında 1941 erkek 39 kadın içici tespit edilmiştir), her yaş gurubunda uyuşturucu madde kullanılmakta olduğu fakat bunun özellikle 20-30, 30-40 yaş gurupları arasında yoğunlaştığı, uyuşturucu madde iptilâsının özellikle toplumun düşük gelir sınıflarında ve esasen suç yoluna dökülmüş olan şahıslarında görüldüğü (1969 yılında tespit olunan 2289 vak'adan 638 inin işsiz ve serseri, 986 sının işçi esnaf ve seyyar satıcı olduğu, 14 öğrenciye tesadüf edildiği tespit edilmiştir) görülmektedir.

17. Naklettığımız rakkamların ve bunlara dayanarak belirttiği-

miz bilgilerin toksikomani konusunda Türkiyede mevcut gerçeği yansıtmadığı hususunda şüphe yoktur. Rakkamlar zabıtaya intikal eden olaylara ilişkindir. Batıda olduğu gibi sondajlar, anketler, araştırmalar yapılmamış olduğu için hakikî durumu isabetle tahmin edecek elemanlara sahip değiliz. Resmî rakkamlar yanında, elbetteki, her suç yönünden bir siyah rakkam vardır. Kriminologlar adli rakkamları yahut zabıta tarafından verilen rakkamları suçun nevine göre iki üç veya dörtle çarparak gerçek suçluluğu tahmine çalışırlar. Ancak toksikomani konusunda Türkiyede geniş bir siyah rakkam bulunduğu kanısındayız. Bununla beraber dıştan yapılan müşahadelere Türkiyede bir epideminin mevcut bulunmadığını kesinlikle ortaya koymaktadır. Özellikle dın, sosyal kontrol araçları, çok ağır cezalar ürkütücü ve korkutucu etki yapmaktadır. Son zamanlarda esrar bakımından bir yayılmanın ortaya çıktığını gösteren işaretler vardır. Kanaatımızca kovuşturmanın daha ciddi olarak yapılması yayılmak istidadı gösteren bu yeni tatbikatı önleyebilir. Eroinin hemen hemen yok olmasının bir sebebi de fiyatının çok pahalılığıdır.

18. Bazı akıl hastalıkları mütahassıslarımız, şahsî müşahadelere müsteniden, amfetamin ve benzeri maddelerin şöförler tarafından kullanıldığını, bekçi, gazeteci ve öğrencilerin bu maddeyi ağızdan aldıklarını, ipnotik ve frankilizanlarda son senelerde bir artma müşahade olduğunu belirtmektedirler.

19. Burada, önleme yönünden memleketimizde yapılanları, teşkilâtı bunların başarı derecesini uzun boylu izah edecek değiliz. Ancak hemen şu hususu kaydedelim ki, Türkiye ve Türkiyenin içinde bulunduğu Avrupa ve dünya toplumu bakımından önemli bir problem haşhaş ve Hint keneviri ekimini kontrol edebilmek, kaçak ekimi önleyebilmektir. Gerçekten tarımsal üretimin fazlalığı bu konudaki kaçakçılığın ve uyuşturucu madde kullanmanın esas sebebidir.

3491 sayılı Toprak Mahsulleri ofisi kanunu ekime ilişkin çeşitli hükümler ve müeyyideler ihtiva ediyor. Filyatta sözü geçen hükümlerin ne derece müessiriyetle uygulanabildiğine dair bilgilerimiz yoktur. Ancak 3491 sayılı kanunun bazı hükümlerinin değiştirilerek ekim hususunda lisans sistemini ihdas eden bir kanun tasarısı hazırlanmıştır. Ayrıca Bakanlar Kurulu kararıyla afyon üretim bölgeleri 9'a indirilmiş, bu yıl 7'ye indirilmesi derpiş olunmuştur. Lisans sisteminin kaçak ekimle mücadele yönünden çok etkili bir araç ol-

duğu kanısındayız. Ancak Türkiyedeki fiili halin bir lisans sisteminin uygulanmasına müsait olup olmadığı hususunda tereddütlerimiz vardır.

Gerçekten Türkiyede haşhaş ekimiyle meşgul 80 bin çiftçi vardır. Bunlar bir ilâ 3 dönüm üzerinden haşhaş ekmektedirler. Hint kenevirinin nerede nasıl, kaç çiftçi tarafından kaçak olarak ekildiğini bilen yoktur. Toprak ofisi 1 kilo afyon için ortalama 90 lira verir. Lübnanda fiyat 25 dolar, Fransa'da 150, New York'ta 1500 dolardır. Dünya ilaç ihtiyacının % 50 sini Türkiyedeki afyon tekelinin temin ettiğini ve yukardaki fiyatları nazara alırsak kaçak ekimi önlemenin ne derece zor bir mesele teşkil eylediğini kolaylıkla idrak edebiliriz. Amerikaya sokulan eroinin madde iktidairesinin çok muhim bir kısmının Türkiye ve orta şark üzerinden Kanada ve Meksika yoluyla Fransada imâl olunduktan sonra Amerikaya sokulduğunu araştırmacıların çoğu ifade etmektedirler.

Sözü geçen ve özellikle yurt dışına yönelen kaçakçılığı önlemek üzere Emniyet Genel Müdürlüğüne bağlı olarak 33 ilde narkotik şubeler ve bürolar kurulması ve bunun 420 kişilik bir kadroya sahip olması, jandarmada da 370 kişilik narkotik büro teşkili derpiş olunmuş ve jandarma kaçak ekim alanlarının tespiti için üç uçakla teçhiz edilmiştir.

Bizim hukuk sistemimizin bu konudaki özelliği koyduğu cezaların çok ağır oluşudur. Ancak bu derece ağır cezaların uygulanmasında, genellikle şiddetli cezaların husule getirdiği bütün mahzurlar ortaya çıkmaktadır. Yabancı hipilerin uğradıkları mahkûmiyetlerin, cezaların ağırlığı sebebiyle yabancı memleketlerde dahi tenkit konusu olduğunu biliyoruz.

Sosyal belâların ceza tedbirleriyle önlenmesi hususundaki müşkülât malûm bulunmakla beraber bugün için cezaları makul bir seviyeye indirme teşebbüsü tamamiyle ters anlamda telâkki edilebileceğinden şimdilik düşünülebilecek bir husus değildir. Bizce yapılacak şey memlekete giren her yabancı gence Türk mevzuatının ağır hükümlerini gösteren yazılı bir uyarda bulunmaktır. Bu nevi basit bir tedbir gereksiz bir takım izdirapları belki önler.

Konuşmamızı sona erdirirken bir noktaya daha temas etmeyi uygun buluruz:

Uyuşturucu maddelerin halen özellikle gençler yönünden Türkiyede büyük bir problem teşkil etmemesi bundan böyle de büyük bir problem teşkil etmeyeceğine delâlet etmez. İsveç gençliğini ka-

sıp kavuran epidemi Danimarka yoluyla Avrupanın diğer memleketlerine bulaşmak yolundadır. Bu belânın Türkiyeye sirayet etmesi de çok muhtemeldir. Şimdiye kadar muafiyeti sağlayan sosyal müesseselerimiz eskisi kadar kuvvetli ve güçlü değildir. Bu sebeple konu etrafında dikkati, kimseyi telâşa vermeden, daima uyanık tutmak, olayların gelişmesini hassasiyetle izlemek ve çeşitli ihtisas adamlarının işbirliği halinde çalışmalarını sağlayacak kuruluşları tesis etmek zorunu meydandadır.

Ord. Prof. Dr.
Sulhi DÖNMEZER